

Αντώνης Παπαϊωάννου

Η τέχνη της βούρκας μέσα από τις αναφορές κατοίκων Φοινιού και Κελοκεδάρων

Το σακίδιο που κουβαλάει μνήμες

Η βούρκα, το δερμάτινο σακίδιο του βοσκού, δεν ήταν απλώς ένα εργαλείο, ήταν το μικρό «σπίτι» που τον συνόδευε σε βουνά και λιβάδια. Εκεί έβαζε το ψωμί, το μαχαίρι, το νερό, ό,τι του ήταν απαραίτητο για την καθημερινή ζωή κοντά στη φύση. Η κατασκευή της, με μεράκι και τέχνη, αποκαλύπτει ιστορίες μόχθου αλλά και δημιουργίας, καθώς το χέρι του τεχνίτη

χάριζε αντοχή και ψυχή στο δέρμα. Σήμερα, η βούρκα γίνεται μάρτυρας μιας παράδοσης που αξίζει να θυμόμαστε και να αναδεικνύουμε. Τα χωριά Φοινί και Κελοκέδαρα ανέπτυξαν μια μεγάλη παράδοση στην

Της
Κικής
Περικλέους

κατασκευή της, ενώ το πιο πιθανό σύμφωνο με έρευνες η τέχνη να έχει τις ρίζες της στην Πάφο. Για την κατασκευή της, μίλησαν στον «Π» ο Νεόφυτος Νεοφύτου με καταγωγή από το Φοινί της επαρχίας Λεμεσού και ο Αντώνης Παπαϊωάννου από τα Κελοκέδαρα της Πάφου.

Στο Φοινί

Μια ξεχωριστή παράδοση στην κατασκευή της παραδοσιακής βούρκας ανέπτυξε και το χωριό Φοινί, σύμφωνα με τον Νεόφυτο Νεοφύτου που ασχολείται ερασιτεχνικά με την κατασκευή της. Ο πατέρας του ο Νεοκλής ο Παφίτης ήταν ξακουστός στην περιοχή για τη δεξιοτέχνη και ικανότητά του στην κατασκευή της. Όπως εξήγησε ο κ. Νεοφύτου, η τέχνη ήταν διαδεδομένη κυρίως από τους άντρες βοσκούς της κοινότητας, οι οποίοι κατασκεύαζαν και ασκία για κρασί με πανομοιότυπη τεχνολογία. Για τη βούρκα χρειάζεται ένα ολόκληρο τομάρι ζώου από τον λαιμό μέχρι τα πόδια. Κατά τη σφαγή του, θα πρέπει ο σφαγέας να προσέξει έτσι ώστε το δέρμα του να διατηρηθεί ολόκληρο και ανέπαφο, αλλιώς δεν θα είναι κατάλληλο για την ετοιμασία της βούρκας. Παλιότερα εξήγησε ο κ. Νεοφύτου, αφού μαδούσαν με βραστό νερό την κασίκα, την έγδερναν. Στη συνέχεια, αλάτιζαν γερά το δέρμα και έπρεπε να ξεραθεί στον ήλιο, για να γίνει το βασικό υλικό που χρησιμοποιείται για την κατασκευή της βούρκας.

Επεξεργασία

Ακολούθως είπε ο κ. Νεοφύτου, το δέρμα θα πρέπει να τύχει κατάλληλης

Νεόφυτος Νεοφύτου

επεξεργασίας σε βυρσοδεψείο με φυτική κατεργασία από ρούδι και βελανίδι, για τη δέψη του δέρματος και αφαίρεση της τρίχας από το τομάρι. Τα κατεργασμένα (τομάρια) δέρματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τσάντες, πορτοφόλια, σανδάλια και άλλα είδη λαϊκής τέχνης. Όπως ο ίδιος μας αναφέρει λόγω της λειτουργίας των Κεντρικών Σφαγείων σε συνδυασμό με τα βυρσοδεψία η διαθεσιμότητα ολό-

κληρων τομαριών για την κατασκευή της βούρκας στις μέρες μας είναι περιορισμένη, με αποτέλεσμα τα δέρματα που είναι διαθέσιμα και κατάλληλα για την κατασκευή της να είναι και πανάκριβα. Ο ίδιος συνεχίζει να κατασκευάζει βούρκες κυρίως για τις πολιτιστικές και άλλες εκδηλώσεις στις οποίες λαμβάνει μέρος και προμηθεύεται, όπως εξήγησε, τις πρώτες ύλες σε δέρματα που χρειάζεται, έτσι ώστε να

«Θέλω να κρατήσω την παράδοση και να συμβάλω στο να μην χαθεί μια τέχνη που κληρονόμησα από τον πατέρα μου»

κρατάει σήμερα... αυτή την παραδοσιακή τέχνη ακόμα ζωντανή. Για την κατασκευή της βούρκας όπως ο ίδιος μας εξηγεί θα πρέπει αφού πάρει το δέρμα να το βάλει σε νερό να μουλιάσει για λίγο χρονικό διάστημα, έτσι ώστε αυτό να καταστεί λείο και εύκαμπτο και να μπορεί έτσι ο ίδιος να το επεξεργαστεί κατάλληλα για την ετοιμασία της. Σύμφωνα με τον κ. Νεόφυτο παρόλο που στα βυρσοδεψία σήμερα χρησιμοποιούνται σύγχρονες μέθοδοι για τη δέψη του δέρματος, τα δέρματα στις μέρες είναι πιο κοντρά, και πιο σκληρά σε σχέση με αυτά που ήταν διαθέσιμα παλαιότερα, τότε που η δέψη τους δέρματος γινόταν χειρωνακτικά χωρίς μηχανική ή τεχνολογική υποστήριξη.

Το καλό δέρμα

Παρακολουθώντας τον κ. Νεόφυτο να κατασκευάζει βούρκα το δέρμα

μοιράζεται (διπλώνεται) από πάνω προς τα κάτω μέχρι τον ομφαλό του ζώου. Η καλή πλευρά του τομαριού χρησιμοποιείται για το εσωτερικό μέρος της βούρκας και μετά το δίπλωμα τα κρόσια που θα κοπούν σε λεπτές λωρίδες από κάτω προς τα πάνω να έχουν καλύτερη αισθητική. Όπως εξηγεί έτσι γίνονται και τα παλιά χρόνια, αφού η καθαρή πλευρά του δέρματος ήταν στο εσωτερικό της βούρκας καθώς έπρεπε να είναι ικανή να μεταφέρει το φαγητό των βοσκών και να το διατηρεί. Πάντως, τίποτα δεν μένει χρησιμοποιείται από το δέρμα. Ο λαιμός χρησιμοποιείται για την κατασκευή των «λιταρκών» (στηριγμάτων της πλάτης), και τα πόδια για τη στήριξη της βάσης στο κάτω μέρος της βούρκας. Το τελικό αποτέλεσμα είναι άκρως ενδιαφέρον και εντυπωσιακό. Αφού τελειώσει η «βούρκα» χρειάζεται να μουλιάσει ξανά σε νερό για μερικά λεπτά. Ακολούθως αφού αφαιρεθεί από το νερό όπως είναι η βούρκα μουλιασμένη τοποθετείται στο εσωτερικό της νάιλον σακούλι το οποίο γεμίζει με κάτι στερεό (στα παλιά χρόνια χρησιμοποιούσαν σιτάρι), έτσι ώστε να πάρει το σχήμα της και να στεγνώσει. Αφού στεγνώσει αφαιρείται το νάιλον με το περιεχόμενο που έχει τοποθετηθεί στο εσωτερικό της και η βούρκα είναι έτοιμη. Ανάλογα με τη χρήση της μπορεί να αντέξει μια ολόκληρη ζωή, είπε ο κ. Νεοφύτου.

Στα Κελοκέδαρα

Για κάποιους νέους η συνέχιση της παράδοσης αποτελεί σκοπό ζωής. Ένας εξ αυτών είναι ο Αντώνης Παπαϊωάννου, με καταγωγή από τα Κελοκέδαρα της Πάφου, ο οποίος ασχολείται με την κατασκευή παραδοσιακών κυπριακών δερμάτινων βαλιτσών ή και βούρκες, συνεχίζοντας την οικογενειακή παράδοση. Ο κ. Παπαϊωάννου, ο οποίος εργάζεται στον Δήμο Πάφου, έμαθε την τέχνη της κατασκευής της βούρκας από τον πατέρα του Χριστάκη Παπαϊωάννου Πέτσα. «Θέλω να κρατήσω την παράδοση και να συμβάλω στο να μην χαθεί μια τέχνη που κληρονόμησα από τον πατέρα μου και η οποία εφαρμόζονταν στην Κύπρο εδώ και αιώνες» είπε. Ο Αντώνης Παπαϊωάννου σημείωσε πως ο ίδιος εξασφαλίζει τα δέρματα των ζώων από τα σφαγεία, αλλά και από διάφορους προμηθευτές κτηνοτρόφους. Πρόσθεσε δε, πως η αξία της βούρκας εξαρτάται από τη δουλειά που χρειάζεται μέχρι να φτάσει στο τελικό αποτέλεσμα.